

THE IMPACT OF CULTURE IN ESTABLISHING IDENTITY

Seyhan Murtezan Ibrahim

International Balkan University, Skopje, North Macedonia, smurtezanibrahimi@gmail.com

Abstract: The Literature is a branch of art, its substance is the language and the reality. The process of narration and participation of the subject of the narration leads to the act of its creation - according to contemporary interpretations - its production. The subject of this kind of art is the entirety of the universal dimensions of life, although it often has its own projection on a number of aspects of culture and its self-consciousness. In that sense, it anticipates human imagination and truth that touches upon the dimension of history, culture, origin, past, dreams and desires. The culture is defined as the unity of material and spiritual values that people produce throughout their lives. In a broad ethnographic sense, it encompasses the knowledge, beliefs, morals, customs, and habits that each person possesses as a member of society. The basis of comparative literature as a field of literary research with emphasis on comparative procedures is associated with the search for perspectives through which various aspects of literary works are interpreted throughout the relationship constructed with other works. In this way, authors learn and acquire knowledge from other cultures and from their own culture. Comparative literature tends to explore both the intertextual and the intercultural values they possess. It is an open path for educating readers who know, learn, and respect cultural differences. The knowledge gained enables them to develop appropriate interpretations, attitudes and understandings of their own as well as of other cultures. Considering that culture is a kind of puzzle; place of coexistence and creation of interactions between identities, especially when presented through the contemporary novel, we can say in the spirit of the genre that identifications are also related to the disintegrated complex subject-narrator or character whose positions are largely dependent on the states denoted by "interdependence", "hybridity" by being trapped in the gap, with a discrepancy between the past and the present.

Keywords: culture, identity, literature, novel

ВЛИЈАНИЕТО НА КУЛТУРАТА ВО ФОРМИРАЊЕТО НА ИДЕНТИТЕТОТ

Сејхан Муртезан Ибрахими

Меѓународен Балкански Универзитет, Скопје, Северна Македонија, smurtezanibrahimi@gmail.com

Резиме: Книжевноста е гранка на уметноста, нејзина граѓа се јазикот и стварноста, а со постапката нарација и со учество на субјектот на нарацијата се случува чинот на нејзина креација или според современите толкувања, нејзина продукција. Предметот на овој вид уметност е целокупноста од универзалните димензии на животот, меѓутоа во неа често сопствена проекција имаат низа аспекти на културата и нејзината самосвест. Во таа смисла во неа е антиципирана човековата имагинација и вистина која ги допира подрачјата на историјата, културата, потеклото, минатото, соништата и желбите. Културата се дефинира како единство на материјални и духовни вредности кои луѓето ги продуцираат во текот на целиот живот. Во широка етнографска смисла, таа ги опфаќа знаењата, верувањата, моралот, обичаите и навиките што ги има секоја личност како член на општеството. Основата на компаративната книжевност, како поле на книжевно истражување со акцент врз постапките на споредување се поврзува со потрагата по перспективите низ кои постојано се уочуваат различни аспекти во литературните дела кои се толкуваат преку односот изграден со други дела. На овој начин, авторите учат и стекнуваат познавање и од другите култури и од сопствената култура. Компаративната книжевност настојува да ги истражува колку интертекстуалните, толку и интеркултурните вредности што ги поседуваат. Тоа е отворената патека на едуцирање на читателите кои ги запознаваат, учат, но и ги почитуваат културните разлики. Стекнатите знаења им овозможуваат да развиваат соодветни толкувања, ставови и разбирања колку на сопствената, толку и на другите култури. Ако се земе во предвид дека културата е вид мозаик; место на соживот и создавање на интеракција меѓу идентитетите, особено кога истите се претставуваат преку современиот роман може да говориме во духот на жанрот дека и идентификациите се поврзани со сложениот субјект-наратор или лик кој е дезинтегриран, а чии позиции се во голема мерка зависни од состојбите означени со „меѓупоставеност“, со „хибридност“ со вклетеност во јазот, со расчекор меѓу минатото и она што егзистира во сегашноста.

Клучни зборови: култура, идентитет, книжевност, роман

1. ВОВЕД

Идентитетот е одраз на сите знаци и карактеристики кои се својствени за човекот. Идентитетот не е појава која може да се дефинира со избор. Тој не е наш личен избор, за да можеме да го дефинираме треба да обрнеме внимание на значењето кое го имаат наследените извори, историја, јазик и култура. Во текот на историјата на човештвото една културолошка идеологија во различни периоди може да се прифати од страна на едно мнозинството додека во понатамошен период да биде неприфатлив. Всушност сите култури ја рефлектираат активната реалност, која се одразува на начинот на кој луѓето ја отсликуваат. Често се наоѓаме во ситуации каде што имаме многу различни причини поради кои сме потребни едни на другите, патуваме низ комплексна мрежа на односи во светот во кој напрегнатоста меѓу нашите заеднички култури и наследства влијае врз формирањето на нашиот идентитет. Книжевноста е вид на уметност која секогаш е под влијание на општествените околности а истовремено и влијае на општеството. Факт е дека придонесува за развојот на социјалната структура. Фактот дека ‘зборот’ е моќта и главниот компонент на книжевноста, тоа го прави по ефективен и супериорен од другите гранки на уметноста. Наследствата што ги добиваме како култура, историја, јазик, традиција, идентитет не можат да се уништат целосно, но може да се распарчат, да бидат отворени за вкрстени испитувања и според тоа да бидат насочени кон една сосема нова насока независна од нашата воља. Така што идентитетот стекнува различни искуства при ова движење и ‘јас,’ континуирано се формира низ ваквото движење во светот. Културните студии треба да се придвижат кон модел на артикулација која би резултирала со т.н. „трансформативна практика“ како став на една заедница низ кој таа може да остварува дијалог со другите културни заедници. Проблемот на идентитетот не се состои само во тоа што сме, туку повеќе во аспирацијата на она што сакаме да бидеме, а оваа димензија упатува на тоа дека треба да говориме за нашето потекло, минато и култура во однос со другите култури.

2. КОНЦЕПЦИЈАТА ЗА ПОИМОТ КУЛТУРА: ОДЛИКИ, РАЗЛИКИ И ОДНОСИ МЕЃУ КУЛТУРИТЕ

Во рамките на традиционалните категории на социологијата на културата се гледа како на сомнително подрачје. (Вилијамс, 1996: 5) Во последните децении од периодот на 20-от век, литературата започна да остварува комуникација и хибридизација со теоријата во структурата на секое дело. Со оглед на тоа дека за филолозите станува комплицирано да го определат полето за студии, тие се доведени до ситуација во која се реализира конвергенција меѓу книжевната наука и културата. Како резултат на тешките услови и лошата средина со која се соочуваат во процесот на глобализацијата, луѓето со надеж за подобар живот и мир се принудени да емигрираат во различни земји низ целиот свет што во суштина го актуализира прашањето за динамиката и флуидноста на нивната припадност и идентификација со една национално оградена културна продукција. Така, во западниот свет се зборува многу за концепцијата на културата која се одликува со поврзување и меѓусебно вкрстување на различни култури.

Културата како нестабилна и променлива концепција или категорија, постојано е под преиспитувања, таа може да се прифати и може да се отстрани од себе во било кое време. Британскиот академик и писател Тери Иглтон (Terry Eagleton) во 2002-та година на една конференција наменета за култура под наслов „Културните војни“ наведува дека зборот *култура* е вториот сложен поим по поимот *природа* и во потесна и поширока смисла може да се определува како поинаков, различен поим. (Ауџ, 2005:9)

Ако се приклониме кон објаснувањата на поимот култура, корисно е да се спомене традиционално активната дефиниција на еден од најпознатите антрополози Едвард Бенет Тајлор кој во 1871 година вели дека културата во најширока етнографска смисла е феномен кој се концентрира врз прифаќањето на човекот како член на општеството и врз прифаќањето на сите негови знаења, верувања, уметности, морал, закони, обичаи и сите вештини и навики. (2005:8) Најголемата предност на концепцијата за културата е во тоа што овозможува да ги мислиме нештата појавите без оглед на тоа дали истите постојат или постоеле, таа отвора простор за нашето приватно доживување на појавите и нивно претставување (Hall 2017: 82)

Толкувањето низ неколку теории на значењето на поимот *култура* и неговото поимање во доменот на антропологијата и етнологијата, во овој дел се развива во насока на објаснувања кои го третираат перформирањето или т.н. културолошката презентација според теоретичар и социолог Стујард Хал низ чии ставови ќе бидат анализирани делата во понатамошната обработка на темата.

Концептот на присуство зазема ново и значајно место во проучувањето на културата. Тоа е феномен кој суштински е дел од процесот со кој се создава значење и се случува размена меѓу членовите на една култура каде што јазикот игра значајно влијание затоа што функционира како репрезентативен систем од знаци по однос на стварноста. Јазикот е едно од средствата преку кои мислите, идеите и емоциите се претставени во културата (Hall, 2017: 7, 23).

Според ова теорија се подразбира дека објектите или настаните низ светот немаат некое фиксирано вистинско значење, но во рамките на човечката култура во општеството ние сме факторот кој им дава значење на феномените. Како заклучок на ова значење, особено во текот на преминот од една во друга култура и во период на промени и адаптации или исклучувања од културите, на учење на разликите, но и на односите меѓу културите преку компарации се концентрираме врз делата на Луан Старова како врз литература во која се тематизираат експлицитно овие комплексни хибридизации на идентитетите, трансформации со динамично поимање на културите, промени и односи во идентификациите изразено како на полето на јазиците, така и во полето на живењето меѓу културите, преминувањето од една во друга култура што е изразито и очигледно во романот *Ервехе*.

Од друга страна, колку што е проблем нашата „културолошка затапеност“ во едно општество, толку е значаен аспектот на именување на трансформациите и преминувањата кои во нас создаваат едно „ние. Сите наши убави, но и неприфатливи исклучувања низ кои минува индивидуата или колективот согледано низ призмата на историјата, множеството од недостатоци и предрасуди открива колку многу е значајна врската на националната со другите литератури и култури, особено феномените на поврзување, но и на разликување. Компаративната книжевност, во оваа смисла, како и културолошките студии упатуваат на мислата која го актуелизира прашањето: „Како на нас гледаат од другата страна?“ (Millas, 2005: 15) или што мислат за нашата култура

Освен она што е запишано во документарните списи, во историските или индивидуални нотирања, но и во романите, во фикцијата обезбедува разјаснување или длабинска рефлексивност за минатите времиња и култури. Според рускиот семиотичар Јуриј Лотман, културата и секој под систем во големата семиосфера исполнета со подсистеми, подсфери и каде има индикатори кои можат да се споредат со природниот јазик, каде истите се креираат и споредуваат со природниот јазик и можат да бидат анализирани. Карактеристика на литературата е дека самиот материјал се состои од природен јазик, но самата е јазик реализиран на второ рамниште или секундарен јазик, таа е уметност (Аутаџ, 2005:9).

3. ВЛИЈАНИЕТО НА КУЛТУРАТА ВРЗ ФОРМИРАЊЕТО НА ИДЕНТИТЕТОТ

Литературата е креативност, односно уметничка форма, таа е материјален јазик, нејзин извор е животот и имагинацијата. Научните истражувања на литература или теориите за литературата се осврнуваат врз анализирање на историскиот развој, а методите на анализа, методите на прифаќање, принципите врз кои се темели евалуацијата се истражувања кои упатуваат на компаративистиката со чија помош се движиме кон проучување на литературата во односи надвор од националните граници (Аутаџ, 2009: 9).

Романот е единствениот вид кој не е во континуиран развој и промени по однос на кој историјата не познава граници. Раѓањето и развојот на романот како литературен жанр се одигрува во геометриска прогресија и не се засновува врз продукција на обрасци кои се следат или прифаќаат (Bakhtin, 2001: 164). Од неговото појавување, овој жанр дава нова насока во книжевната традиција, тоа се огледува во неговите наративни карактеристики и неговата способност да ја стави човечката реалност во најефикасна форма.

Романот, кој претставува обемна литературна продукција има блиска корелација со општествените науки, а особено со културата, бидејќи носи делови од секој аспект од животот, не само во однос со дисциплините кои се занимаваат со проучување на стварноста, туку и со промените во индивидуалните животи.

Романот на 20-от и 21-от век проидуцира нова форма која се појавува на почетокот на 20-от век како резултат на промената на традиционалната основна структура на романот, како на пример заплетот на нарацијата, времето, просторот, карактерите. Новите форми и наративни техники на романот во подоцнежните етапи од крајот на 20-от век и подоцна се тесно поврзани со различните функции и очекувања од овој книжевен жанр. На пример, теориите на постмодерниот роман веќе не го гледаат романот какао вид кој е специфичен и претставува решение за секој. Според нив, романот треба да го претстави проблемот врз предлошка од книжевен текст, додека одлуката и решението му се остава на читателот. Според Бахтин, писателот на романот е свесен за сложеноста на современиот свет, самосвесното функционирање на човековата свест и сложената двосмисленост на секој внатрешен глас (Wolff, 2000, s.123).

Постојат многу изненадувачки аспекти на тековниот успех на културните студии. Тука сакам да се фокусирам на една од најзагрозените: имено, на тоа како што се чини дека просторот на културни студии опфаќа проширен спектар на теоретски позиции, дисциплински матрици и географски традициите, самите културни студии се чини дека се идентификуваат со определен состав на теоретски и политички прашања. Постои забележителна тенденција да се изедначат културните студии со теоријата и политиката на идентитетот и разликите, особено како резултат на влијанието на таканаречената постколонијална теорија и критичката теорија на расата. (Hall, 1996: 87)

Сепак, според толкувањата на Хол, можат да се оспорат голем број елементи од современите проучувања: внесување на идентитетот во одреден состав од логики и претпоставка дека таквите структури на идентитетот нужно ги дефинираат соодветните модели и места на политичка борба. Тоа е основа врз која се поставува прашањето дали некогаш борбата со власта може и треба да се организира околу и да се разбере во однос на прашањата за редефинирање на категоријата на идентитетот и неговото место во културолошките студии, како и во културната политика (1996: 88).

Културните студии треба да се придвижат кон модел на артикулација која би резултирала со т.н. „трансформативна практика“ како став на една заедница низ кој таа може да остварува дијалог со другите културни заедници. На пример, разговорите за мултикултурализам премногу брзо ја премостуваат неопходната врска помеѓу идентитетот и културата. Проблемот на идентитетот не се состои само во тоа што сме, туку повеќе во аспирацијата на она што сакаме да бидеме, а оваа димензија упатува на тоа дека треба да говориме за нашето потекло, минато и култура во однос со другите култури. Наследствата што ги добиваме како култура, историја, јазик, традиција, идентитет не можат да се уништат целосно, но може да се распарчат, да бидат отворени за вкрстени испитувања и според тоа да бидат насочени кон една сосема нова насока независна од нашата воља. Така што идентитетот стекнува различни искуства при ова движење и „јас,“ континуирано се формира низ ваквото движење во светот. (Chambers, 2014: 44).

Во рамките на културолошките студии, истраги за уставот и политиката на идентитетот често се говори за разлики кои ги интерпретира Хол (1990), а кои говорат за две форми на борба над - два модела на производство на идентитети. Значајно е да се признае дека Хол го нуди ова, меѓутоа не како теоретска разлика, иако истата може да биде мапирана во спорот меѓу есенцијалистите и анти-есенцијалистите, но како историска и стратешка разлика. Борејќи се со постојните конструкции на одреден идентитет, се добива форма на оспорување на негативните слики со позитивни и обид да се открие „автентичната“ и „оригиналната“ содржина на идентитетот. Во суштина, борбата за претставите на идентитетот е во форма на понуда на еден целосно конституиран, посебен и различен идентитет наместо друг. Идентитетите се секогаш релациони и нецелосни, тие се концепции доминантно определени со процесот на движење, промена и траење кое повторно води кон промена. Миграцијата може да се смета како движење каде што појавата на економската состојба е основна причина за миграцијата и дека прекуграничното движење треба да се разгледува во контекст на взаемната економска зависност во светски рамки. (Benhabib, 2016: 22, 82) Секој идентитет зависи од различноста, од нејзиното негација, од некој друг, дури и тогаш кога идентитетот во вториот свој тек на развој упатува кон разлика и негација на првобитната состојба. Според Стјуард Хол „идентитетот е структурирана репрезентација која само го постигнува својот позитивен исход преку тесното око на негативното. Тој мора да помине низ окото на иглата на другиот пред да може да се конструира. Идентитетот е секогаш привремен и нестабилен ефект на односите кои го дефинираат со означување на разликите. Така, акцентот, тука е поставен врз множеството на идентитети и разлики, наместо на единствениот идентитет и на врските или артикулациите помеѓу фрагментите или разликите. (Hall, Gay, 1996: 90)

4. ТРАДИЦИОНАЛНО КУЛТУРОЛОШКИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ВО МОДЕРНИОТ РОМАН

Иако секој книжевен текст е основан и формиран како фикција, сепак на имплицитен или експлицитен начин ги открива вредностите и верувањата на општеството од периодот кога е напишан. Исто така, периодот ни ја покажува аурата на текстот. Културата, со нејзината карактеристика како систем за пренесување на информации, нивна обработка и складирање (чување), истовремено го регулира и начинот на однесувањето на човекот во општеството.

Во овој дел ќе посветиме посебно внимание врз културниот материјализам со кој може да се прошират границите на книжевната наука и да се додат други аспекти на културни и историски перспективи во книжевното истражување (Ауџ, 2005: 55). Природата игра доминантна улога во одредувањето на сопственото културно наследство на едно лице. Човечкото битие за да може да извлече од сите видови природни влијанија или сила чувствува потреба од засолниште. Со ова свесно создава простор, се одделува од природата и пред себе почнува да ја воспоставува својата нова положба - културниот ентитет (Orališ, 2006: 65). Без сомнеж дека во традиционалната култура освен просторот, може да се набројат и други елементи, но ние во овој труд ќе се фокусираме само на првиот од петте елементи на Герхард Содер за кои говори Гурсел Ајгач во нејзината книга *Литература и култура*. Со овие елементи освен во делата на Луан Старова, ќе се обидеме да ги идентификуваме културните перцепции и кај други автори на романот од 20-от и 21-от век.

Првата област на Герхард Содер (Gerhard Sauder) е наведена во статијата која влијае на културната припадност на карактерот или нарацијата:

Париз и архитектура: пасажи, продавниците Nouveautés и Calicots, берза / економија, историја, реката Сена, стариот Париз, античкиот Париз, урнатини. Вистинското значење на фантазираното или замисленото значење е да се потврди куќата за која се сонува, сонот за иднината и т.н. (Ауџа, 2005: 58)

Романот како обемно книжевно дело е блиску поврзано со општествените науки и особено со културата. Според Јахја Кемал Бејатли: *Вистински романописер е уметник кој не се затвора во себе туку живее во животот на другите и ги разбира.* (Beyatlı, 2017: 212) Човечкиот живот во светот се одредува во рамките на културата, историјата, кој се рефлектира преку различни дела како што се книжевните дела или потесно речено жанрот романот. Човекот се гледа себеси како битие кое се здобива со идентитет во рамките на културолошката околина и историја. Писателот се обидува да најде одговор на прашањата „кој сум?“, „како станав ова што сум?“. (Aksoy, 2018: 15, 22) Иво Андриќ, во неговото историско дело, романот „Мостот на Дрина“ го опишува периодот на падот на Отоманската империја и трагите на Првата светска војна преку еден „мост“. Мостот на Дрина во ова дело има задача да ги поврзува двете различни култури, едната се наоѓа на десната страна на мостот каде е Вишеград, додека од левата страна постои едно старо маало. На едната страна се муслиманите додека на другата страна се христијаните кои долго живееле во хармонија. Андриќ во почетокот на својот роман ни ги опишува своите чувства за двете различни култури:

На десниот брег на реката, почнувајќи од самиот мост, се наоѓа главнината на касабата со чаршијата – кое во рамнината а кое на падините од ридиштата. На друга страна од мостот, по должина на левиот брег, се протега Малухино Поле, распрснато предградие околу друмот што води накај Сараево. Така мостот составувајќи ги двата краја на сараевскиот друм, ја сврзува касабата со нејзиното предградие.

...Христијанските деца родени на левиот брег на Дрина, ќе го поминат мостот веднаш, уште од првите денови од својот живот, зашто уште од првата недела ги носат на црква за крштевање. Но, и сите други деца, и оние што се родени во десниот брег, муслиманите... (Андриќ, 2000: 17-18)

Освен овој опис на градот, Андриќ во продолжението на романот наведува дека со окупирањето на Србија во 19 –тиот век во име на модернизација почнале да се градат нови патишта, да се сечат дрвјата, да се отвораат нови хотели и јавни простори каде со овие промени се губел идентитетот на градот, а истовремени и на луѓето кои живееле во тие простори.

Во истиот век, турскиот романсиер Ахмет Хамди Танпинар во неговото дело *Институт за регулирање на времето* го привлекува вниманието со проблемите со кои се соочува турското општество во текот на културната размена и постоењето на јазови меѓу западната култура и источната култура:

Во оваа кафеана се дискутираше на разни теми. Историја, Филозофијата на Бергсон, логиката на Аристотел, грчка поезија, психоанализа, обични озборувања, мрсни вицови, страшни авантури или трилер приказни, дневно политички настани и се дрдореше напразно што ме потсетуваше на поплава од изворска вода што носеше сè на својот пат, во кој првиот го оставаше другиот зад себе. Сите овие теми беа начнувани само површно. Тие се појавуваа во оваа кафеана како да се разбудиле од долг сон или, пак, беа споменати по некаква смрт. (Танпинар, 2012:108)

Луан Старова, според неговиот опис даден во неговото книжевно дело, но и во животот ја застапува тезата за релативноста на секој идентитет и за неговата повеќестраност, односно тој е создаден од повеќе интерактивни компоненти. Во нарацијата на неговиот роман „Тврдина од пепел“ се оцртуваат контурите на приказната за егзилот на едно семејство кое од еден мал град од Албанија се сели во Македонија. Ова семејство во текот на целиот живот е во потрага по сопствената традиција и идентитет кој некогаш бил изграден врз старите Османлиски кадиски сицили. Таткото кој е главен лик во романот, уште во почетокот на романот има рефлексии за вистинските причини за распадите на империите. Размислува за причините на падот на Османлиската империја. Потоа очите ги вперува во тврдината во градот, низ неа со тек на вековите поминале империи и владетели. Потоа ја напушти тврдината и се враќа во својот нов дом, во куќата покрај реката во Скопје. Таткото поминува помеѓу тврдината и џамијата. Многу има слушано за историските знаменитости. Тој е под импресија и многу возбуден.

Во романите на Луан Старова може да се гледа од една друга гледна точка. Тој во неговата нарација обрнува внимание односно е во потрага по прашањето за тоа како на „нас“ гледаат и како презентираат другите низ нивните гледни точки за нас. Прашањето за пронаоѓање на вистинската култура и идентитет во лавиринтот

на просторот низ кој поминува една индивидуа и времето кое донесува нови настани може само да го зголеми двоумењето околу одговорот на прашањето „кои сме“ и „кои ќе бидеме“ во иднината.

4. ЗАКЛУЧОК

Во воведниот дел, овој труд се занимава со теории за културата, културните разлики и врски, односи и нивното репрезентирање во романот на 20-от и 21-от век. Со наведување на различни перцепции од различни сфери се толкува книжевноста во однос не само со феномените на културата, туку и во однос со категоријата идентитет и трансформации и хибридазации на идентитетите во временска и просторна смисла, на колективно и особено на индивидуално рамниште.

Во компаративниот дел на претставената традиционална и современа култура во делата на различни современи писатели се упатува на нарации кои го претставуваат феноменот на т.н. „премостување“ на разликите. Фрагментите низ кои говориме за врските и премостувањата, но и за разликувањата се од дела кои се осврнуваат на минатото и на непосредната виталност на прашањата за припадноста и идентификувањата. Општо земено, во овие романи каде писателите раскажуваат историските настани од минатото и каде ги вклучуваат културните вредности се говори за промени. На определен простор инкорпорирани се елементи кои упатуваат на интимни доживувања, но и на семејна историја. Од горенаведените кратки фрагменти од романите може јасно да се види со конкретни примери корелацијата и тесната порзаност на книжевноста, религијата и културата.

Културните вредности се менуваат многу побавно од политичките и идеолошките случувања. Додека историските и политичките текстови ги забележуваат тенденциите на времето во историјата, литературните текстови, исто така, потсетуваат на често заборавените делови од минатото и од тековите на историјата. Еден од најконкретните примери е „Мостот на Дрина,“ потоа „Тврдина од пепел“ каде што можеме многу јасно да го видиме влијанието на различните културни конфликти во текот на историјата. Тоа потврдува постоење на една слика во која се огледува културата како начин на остварување на дијалогот и место кое дозволува трансформации на идентитетот низ времињата, преминувањата од една кон друга територија што најсилно се претставува во културата, а се раскажува како роман. Во него е опфатено сè она што го засега идентитетот на една индивидуа која се менува од минатото, во сегашност и во иднината запишана во нејзините сонешта.

ЛИТЕРАТУРА

- Андриќ, И. (2000) *Мостот на Дрина*. (прев. Благоја Корубин). Скопје: АЕА Издавачи – Матица Македонија.
- Вилијамс, Р. (1996) *Културата*. (прев. Жарко Трајановски). Скопје: Култура.
- Старова, Ј. (2012) *Тврдина од Пепел (Сицилиите)*. Скопје: Дијалог.
- Танпинар, А. Х. (2012) *Институт за Регулрање на Времето*. (прев. Ѓулнихал Исмаил) Скопје: Или – Или.
- Шелева, Е. (2005) *Дом / Идентитет*. Скопје: Магор.
- Aksoy, Nazan, *Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018
- Aytaç, G. (2005) *Edebiyat ve Kültür*. Ankara: Hece Yayınları.
- Aytaç, G. (2009) *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Bakthin, M. (2001) *Karnavadan romana* (çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benhabib, S. (2016). *Ötekileirn Hakları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (2017) *Edebiyata Dair*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*, çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, İstanbul: AyrıntıYayınları.
- Hall, S. Gay, P. D. (1996) *Questions of cultural identity*. London: SAGE Publications.
- Hall, S. (2017) *Temsil – Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*. (çev. İdil Dündar), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Millas, H. (2005) *Türk ve Yunan Romanlarında “Öteki” ve “Kimlik”*. İstanbul: İletişim.
- Oraliş, M. (2006), *Yalnızlığın Mekânsal Topografyası, Bellek, Mekân, İmge*. Prof. Dr. Nilüfer Kuruyazıcı'ya armağan. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Wolf, J. (2000). *Sanatın Toplumsal Üretimi*. Ankara: Özne Yayınları.